

complicated by the following negative phenomena: the replacement of the actual consideration for the interests of society in the formation of policy populist approach, a certain disengagement of the citizens of responsible social activities, excessive functional autonomy of the institutions of power, the lack of a full communications power and citizens' democratic recession " in the international arena. Accordingly, the agenda are questions of forecasting further development of a democratic society in order to create a successful policy of the state, the strategic choices that determined current challenges, political experience, geopolitical position and civilian resources.

Keywords: political process, democratic development, dilemmas of democracy, political institutions, civil society.

УДК 324

Козьма В. В.

«ХРОНІЧНІ ХВОРОБИ» ПОЛІТИЧНИХ ВИБОРІВ В УКРАЇНІ

В статті коротко проаналізовані позачергові парламентські вибори в Україні. Основний акцент дослідження зосереджено на питаннях відповідності українських виборів загальним принципам демократичної організації та проведення виборів, створенні дієвих механізмів дотримання цих принципів. Детально розглянуто факти порушень під час виборчої кампанії та їх наслідки.

Ключові слова: вибори, виборчий процес, демократичні принципи, етапи виборчого процесу.

В незалежній Україні відбулась не одна виборча кампанія. Водночас слід зауважити, що їх кількість майже ніяк не позначилась на якості. Більше того, питання проведення чесних та прозорих виборів стають все більш актуальними, оскільки масштабні зміни в суспільній свідомості, що відбулися за останніх декілька років на фоні загальновідомих драматичних подій новітньої української історії, ставлять на порядок денний нові вимоги до процедури та якості їх проведення. В суспільстві назріло розуміння того, що саме вибори є головним інструментом, який дає можливість громадянам та суспільству обрати найбільш безпечний перехід від авторитаризму до демократії. Без проведення виборів на основі загальноприйнятих демократичних принципів досягти якісних змін в представницьких органах влади не можливо, тому в цій публікації ми спробуємо знайти відповіді на ті проблемні питання, які заважають проведенню в Україні справжніх демократичних виборів.

Переходячи безпосередньо до аналізу виборчого процесу взагалі та останніх парламентських виборів зокрема уточнимо, що ж таке вибори і навіщо вони потрібні. Отже, під терміном «вибори» розуміється процедура безпосереднього обрання або висунення певних осіб шляхом голосування для виконання громадських функцій, один із способів інституювання державної влади, найпоширеніший механізм створення органів та інститутів влади. Вибори відповідають республіканському типові організації влади, коли вона є «res publica» – справа народу. Вибори є не самим тільки вибором («choise»), головним у них є обрання («election»), делегування повноважень, наділення владою, визнання вищої авторитетності за ватажком, лідером, певною посадовою особою тощо. Це концентрація волі багатьох, зосередження їх у волі представника або представницького органу з метою поєднання їх у цілісну й гармонійну мозаїку спільної волі – у суспільну владу [1, с.70]. Щоб вибори відповідали духові вище наведеного визначення цивілізований світ виробив загальні принципи демократичної організації та проведення виборів. Вони загальновідомі:

- 1) Обов'язковість виборів (*визнається, що єдиним легітимним способом формування державної влади є вибори*);
- 2) Періодичність та регулярність виборів (*гарантує змінність виборних осіб*);
- 3) Загальність виборчого права (*означає, що всі громадяни мають право обирати і бути обраними в органи влади*);

- 4) Альтернативність вибору (*передбачає наявність двох і більше претендентів на владу і змагальність між ними*);
- 5) Рівність можливостей політичних партій та кандидатів (*передбачає, перш за все, рівність у використанні матеріальних ресурсів*);
- 6) Дотримання закону при проведенні виборів на всіх етапах;
- 7) Вільне волевиявлення виборців і гарантії таємниці голосування;
- 8) Прозорість виборів (*дозволяє забезпечити відкритий характер виборів і довіри до них*).

Слід зазначити, що тільки за умов дотримання вище перелічених принципів (всіх без виключення) можна вести мову про демократичність чи недемократичність виборів. Дотримання цих принципів безпосередньо залежить від типу політичної системи та механізмів, що гарантують їх виконання. Не обов'язково кричати на кожному кутку, що вибори мають бути чесними, тим більше підписувати перед об'єктами телекамер декларації та заяви між учасниками перегонів щодо проведення чесною виборчої кампанії. Треба визнати і сприйняти просту і зрозумілу істину: якщо граємо за правилами, гра буде чесною. Гарантувати дотримання правил мають згадані нами механізми системного характеру, а саме: реальний поділ влади (наявність незалежних гілок влади, що між собою збалансовуються за допомогою виробленої та юридично закріпленої системи стримувань та противаг), законодавчо захищена та організована опозиція, демократичний тип політичної культури, міжнародний контроль тощо.

Отже, формулюємо проблемне питання: чи можна назвати останні позачергові вибори до українського парламенту чесними, а точніше, чи відповідали вони тим демократичним принципам про які йде мова. Для наочності представимо відповідь у вигляді простої схеми:

Таблиця 1

1	Обов'язковість виборів	так	
2	Періодичність виборів	так	
3	Загальність виборчого права	так	
4	Альтернативність вибору	так	
5	Рівність можливостей політичних партій та кандидатів		ні
6	Дотримання закону при проведенні виборів на всіх етапах		ні
7	Вільне волевиявлення виборців і гарантії таємниці голосування		ні
8	Прозорість виборів		ні

Тепер перейдемо до конкретного аналізу тих пунктів, які в *Таблиці 1* позначені як такі, що, на нашу думку, не були дотримані. Щоб уникнути звинувачень у суб'єктивізмі розглянемо кожний з цих принципів окремо, наводячи аргументи та докази порушень, які мали місце під час виборчої кампанії. Нумерація збережена за наведеною таблицею.

5. Рівність можливостей політичних партій та кандидатів.

Цей принцип передбачає, що всі кандидати повинні мати однакові права та можливості для висування, агітації, доступу до засобів масової інформації тощо. В Законі «Про вибори народних депутатів України» ця норма викладена наступним чином: в статті 3, що має назву Рівне виборче право в § 5 сказано: Рівність прав і можливостей кандидатів у депутати, партій - суб'єктів виборчого процесу брати участь у виборчому процесі забезпечується:

1) заборонаю привілеїв чи обмежень кандидатів у депутати за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

2) заборонаю втручання органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у виборчий процес, за винятком випадків, передбачених цим Законом;

3) рівним та неупередженим ставленням органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, їх службових та посадових осіб до кандидатів у депутати, партій - суб'єктів виборчого процесу;

4) заборонаю використання кандидатами у депутати, партіями - суб'єктами виборчого процесу під час фінансування передвиборної агітації інших коштів, крім коштів виборчих фондів;

5) рівним та неупередженим ставленням засобів масової інформації до кандидатів у депутати, партій - суб'єктів виборчого процесу [3].

Норми Закону виписані бездоганно, проте щодо їх імплементації існують цілком природні перешкоди, оскільки рівність можливостей априорі неможлива в суспільстві, де існує велика нерівність у доходах. Звідси простий і логічний висновок: хто має більше грошей, той має більше можливостей. Пересвідчитись у цьому не складно, адже за роки незалежності в Україні сформувався закритий політичний клуб членами якого є досить обмежена кількість заможних людей. Немає нічого дивного в тому, що під час проведення виборів в бюлетенях ми бачимо переважно одні і ті самі прізвища.

Для того щоб привести принцип рівності у відповідність з назвою, потрібно щоб відбулися фундаментальні зміни, перш за все в соціальній структурі українського суспільства. Стратегічною метою таких змін має стати покращення якості життя населення нашої країни, що в свою чергу дасть можливість уникнути соціальних конфліктів та збалансує співвідношення різних соціальних сил, в тому числі і в системі управління. Інакше принцип рівності матиме суто декларативний характер і слова римського політика Плінія Молодшого про те, що «той, хто буде керувати всіма, має бути обраний серед всіх» ще довго залишатимуться для нас недосяжною мрією [2].

Найкращою доказовою базою «рівних можливостей» по-українськи є наявність та кількість рекламної продукції під час проведення передвиборчої агітації. Навіть звичайній людині, яка далека від політичної «кухні», нескладно підрахувати кошти того чи іншого кандидата або політичної партії, що були витрачені на рекламу, не кажучи вже про гроші, які використовуються для підкупу виборців, надання різноманітних послуг тощо. Джерела таких «фондів» та прізвища тих хто за ними стоїть всім добре відомі, як і те кому належать провідні ЗМІ, особливо телебачення, доступ до яких обмежений із зрозумілих причин.

6. Дотримання закону при проведенні виборів на усіх етапах.

Закон України «Про вибори народних депутатів України» говорить наступне: Стаття 11. Виборчий процес § 5. Виборчий процес включає такі етапи:

- 1) висування кандидатів у депутати;
- 2) утворення виборчих комісій ;
- 3) реєстрація кандидатів у депутати;
- 4) проведення передвиборної агітації;
- 5) утворення спеціальних виборчих дільниць, що існують на тимчасовій основі;
- 6) складання списків виборців, їх перевірка та уточнення;
- 7) голосування;
- 8) підрахунок голосів виборців та встановлення підсумків голосування;
- 9) встановлення результатів виборів депутатів та їх офіційне оприлюднення;
- 10) припинення повноважень окружних та дільничних виборчих комісій.

Для того, щоб навести аргументи та знайти доказову базу того, що принцип який ми розглядаємо був порушений, звернімось до тексту того ж таки Закону. Так, наприклад, в Статті 70, що має назву «Строки проведення передвиборної агітації» написано:

1. Партія, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, кандидати у депутати мають право розпочати свою передвиборну агітацію з дня, наступного за днем прийняття виборчою комісією рішення про реєстрацію кандидатів у депутати.
2. Передвиборна агітація закінчується о 24 годині останньої п'ятниці перед днем голосування.
3. Передвиборна агітація напередодні дня голосування та в день голосування забороняється. У цей же час забороняються проведення масових акцій від імені партії, кандидати у депутати від

якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, кандидатів в депутати, розповсюдження агітаційних матеріалів, а також публічні оголошення про підтримку партією чи окремими кандидатами у депутати проведення концертів, вистав, спортивних змагань, демонстрацій фільмів та телепередач чи інших публічних заходів [3].

Наведена норма Закону неодноразово порушувалась на попередніх виборах, останні також не стали виключенням. Українці мали чудову нагоду в день голосування спостерігати наочну рекламу майже всіх політичних сил та окремих кандидатів. Розклеєні за одну ніч нові рекламні плакати (без прізвищ та назв) подекуди і сьогодні «радують» око. То може ЗАКОН це дишло, чи вила, чи що там іще?! Проте найцікавіше інше, за порушення Закону немає дієвого механізму покарання. Зняти кандидата чи політичну партію з перегонів неможливо. Центральна виборча комісія може максимум пригрозити пальцем (виписати штраф). Чому? Мислячим людям неважко буде знайти відповідь на це питання.

Не будемо витрачати даремно час та псувати папір, щоб навести докази і щодо інших етапів. Достатньо в будь-якій пошуковій базі мережі Інтернет набрати слово **Вибори 2014**, зокрема відео з підрахунком голосів виборців та встановлення підсумків голосування на деяких дільницях, де Ви побачите «захоплюючі» сюжети, за якими можна знімати фільми про дикий Захід. Там і «гангстери», і «люди в чорному», і «зелені чоловічки», і «маски» і т.д., і т.п.

7. Вільне волевиявлення виборців і гарантії таємниці голосування.

Особливістю минулої кампанії стало те, що це перші вибори в новітній історії України, які відбувалися в умовах військової агресії з боку сусідньої держави. Вперше велика кількість наших громадян через непереборні обставини не змогли скористатися своїм конституційним правом прийняти участь у виборах та висловити свою волю. Проте, мова йде не про тих громадян, які змушені були покинути свої домівки та шукати прихисток, ми говоримо про порушення державою принципу вільного волевиявлення, а саме: в недопущенні до участі у голосуванні тих громадян України, які виконували в цей час в зоні проведення антитерористичної операції свої конституційні обов'язки. Держава зі свого боку мала б виконати свої функції, і відповідно, створити умови та надати можливість проголосувати всім бажаним.

8. Прозорість виборів

Цей принцип дозволяє забезпечити відкритий та публічний характер виборів. Даний принцип реалізується в наданні громадськості права спостерігати за виборчим процесом через інститут спостерігачів (в тому числі міжнародних) та ЗМІ, а також права знати, від кого і звідки кандидати і партії отримують гроші та скільки їх витрачають на виборчу кампанію.

В Законі України «Про вибори народних депутатів України» принцип прозорості виборчого процесу виписано у такій редакції: Стаття 13. Публічність і відкритість виборчого процесу.

1. Підготовка і проведення виборів депутатів здійснюються публічно і відкрито.

2. Публічність і відкритість виборчого процесу у діяльності виборчих комісій забезпечуються шляхом:

1) інформування громадян про свій склад; місцезнаходження та режим роботи; про утворення виборчих округів і виборчих дільниць; про місце і час голосування виборців; про основні права виборців, у тому числі про право оскарження неправомірних рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій та їх членів, органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, підприємств, закладів, установ і організацій, їх керівників, інших посадових та службових осіб;

2) забезпечення можливості для ознайомлення суб'єктів виборчого процесу зі списками виборців, з виборчими списками партій, відомостями про кандидатів у депутати, порядком заповнення виборчих бюлетенів;

3) роз'яснення виборцям порядку голосування, а також порядку заповнення виборчих бюлетенів;

4) оприлюднення підсумків голосування і результатів виборів депутатів;

5) надання іншої інформації у випадках та в порядку, передбачених цим Законом.

3. Рішення виборчих комісій, а також рішення органів виконавчої влади, що стосуються реалізації виборцями права голосу на виборах, доводяться ними до відома громадян через друковані засоби масової інформації або, у разі неможливості, оприлюднюються в інший спосіб. Рішення Центральної виборчої комісії та окружних виборчих комісій, які стосуються виборчого процесу та становлять публічний інтерес, оприлюднюються на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії.

4. Засоби масової інформації зобов'язані об'єктивно висвітлювати хід підготовки і проведення виборів. Представникам засобів масової інформації гарантується безперешкодний доступ на всі публічні заходи, пов'язані з виборами, а на засідання виборчих комісій та на виборчу дільницю у день голосування - на умовах, визначених частиною третьою статті 34 цього Закону. Виборчі комісії, органи виконавчої влади, посадові і службові особи цих органів зобов'язані в межах своїх повноважень надавати їм інформацію щодо підготовки і проведення виборів депутатів.

5. Закордонні дипломатичні установи України, при яких утворені закордонні виборчі дільниці, забезпечують опублікування в місцевих засобах масової інформації відомостей про час і місце голосування, про місцезнаходження відповідних виборчих дільниць, про порядок та строки звернення до дільничних виборчих комісій, зокрема з питань включення виборця до списку виборців на закордонній виборчій дільниці [3].

Проте в українській практиці проведення виборів принцип прозорості розуміється переважно як надання можливості спостерігати за процедурою голосування. В результаті ми отримуємо телевізійну картинку, де всі свідомі громадяни дружніми рядами (кожен особисто) вкидають бюлетені в прозорі ящики, після чого лунають бравурні висновки різноманітних спостерігачів про те, що вибори в Україні були чесними та прозорими. Таке звуження змісту принципу прозорості виборчого процесу практично виключає можливість контролювати перебіг виборчої кампанії на всіх її етапах. Сталінський принцип: «не суть важливо як люди голосують, важливо те хто веде підрахунок» залишається дієвим і по нині. Застосовуючи новітні технології для контролю процедури голосування (мається на увазі встановлення відеокамер на всіх дільницях) чомусь «забули» сказати, що «всевидюче око» показує тільки до моменту закриття дільниць. Як на мене, цікаве «кіно» починається *після*, а не *до* закриття. Мабуть для того, щоб не порушувати моральні устої та психічне здоров'я українців таке відео не доступне широкому загалу.

Диявол ховається в дрібницях. Не потрібно витратити кошти платників податків та дурити їм голови. У суспільства є свої вуха та очі – це засоби масової інформації. Безперешкодний доступ та можливість висвітлення всіх без винятку етапів виборчого процесу, особливо процедури підрахунку голосів, дасть можливість по-справжньому реалізувати принцип прозорості. У вже згадуваному Законі доступ ЗМІ можна обмежити, тобто закрити наші очі та заткнути вуха. Так в Статті 34, § 3 під назвою «Право присутності на засіданні виборчої комісії» сказано: на засіданнях окружної чи дільничної виборчої комісії, у тому числі при підрахунку голосів та встановленні підсумків голосування, на виборчій дільниці в день голосування у приміщенні, де проводиться голосування, мають право бути присутніми без дозволу чи запрошення відповідної комісії лише такі особи:

- 1) члени виборчих комісій вищого рівня;
- 2) кандидати у депутати, їх довірені особи, уповноважені особи партій ;
- 3) офіційні спостерігачі від партії, яка висунула кандидатів у депутати у загальнодержавному окрузі, від кандидата у депутати в одномандатному окрузі або від громадської організації ;
- 4) офіційні спостерігачі від іноземних держав і міжнародних організацій;
- 5) представники засобів масової інформації.

І далі в § 5 уточнено, що: «Виборча комісія може прийняти мотивоване рішення про позбавлення права бути присутніми на засіданні осіб, пунктах 2-5 частини третьої цієї статті, якщо вони протиправно перешкоджають його проведенню. Таке рішення приймається не менше ніж двома третинами голосів від складу комісії присутніх на засіданні комісії» [3].

Немає жодних сумнівів, що у всіх випадках, коли із засідання виборчої комісії видалялися представники ЗМІ, всі рішення були «вмотивованими». В підсумку демократичний принцип прозорості зводиться до «ДОЗВОЛЯЮ» чи «НЕ ДОЗВОЛЯЮ».

Отже, короткі висновки. Немає суттєвої різниці про що йде мова: про правила дорожнього руху, проведення спортивних змагань, чи про правила проведення виборів. І там, і там є одне спільне слово: ПРАВИЛА. Дотримання правил всіма без виключення створює правове поле. Недотримання – правовий нігілізм. Українські вибори взагалі, дочасні вибори у парламент зокрема, ще далекі до того поля, сподіваємось що хоч напрямок руху обраний правильно. Способів наблизити вибори в Україні до демократичних стандартів безліч. Однак актуальним залишається питання наявності політичної волі у політичній верхівки та бажання суспільства змінювати на краще себе та країну.

Використана література:

1. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П.Горбатенко; П 50 За ред. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
2. Письма Плиния младшего. Литературные памятники. – М.: Наука, 1983. – 408с.
3. Закон України Про вибори народних депутатів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>.

Козьма В. В. «Хронические заболевания» политических выборов в Украине

В статье анализируются внеочередные парламентские выборы в Украине. Главный акцент исследования сосредоточен на вопросах соответствия украинских выборов общим принципам демократической организации и проведения выборов, создании эффективных механизмов которые позволили бы их придерживаться. Подробно рассмотрены факты нарушений во время избирательной кампании и их последствия.

Ключевые слова: выборы, избирательный процесс, демократические принципы, этапы избирательного процесса.

Козма V. «Chronic Diseases» of the Political Elections in Ukraine

The article analyzes the early parliamentary elections in Ukraine. The main focus of research is focused on the issues of compliance with the Ukrainian elections to the general principles of democratic organization and conduct of elections, the establishment of effective mechanisms that would allow them to adhere. Details considered violations during the election campaign and their consequences.

Keywords: election, the electoral process, democratic principles, the stages of the electoral process.

УДК 321.7:316.32

Максимоць В. Є.

ПОЛІТИЧНІ КРИЗИ В СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ ПЕРІОДУ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА НАТО: СПРОБА ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО АНАЛІЗУ

У статті проаналізовано концепції та підходи в трактуванні терміну «демократичний транзит». Визначено, що трансформація в Словаччині недемократичного режиму в демократичний пройшла три послідовні стадії. Охарактеризовано причини, характер та механізми вирішення політичних криз в Словаччині в умовах переходу до демократії на шляху вступу в ЄС та НАТО.

Ключові слова: демократичний транзит, перехід до демократії, політична криза, словацький досвід.